

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Кафедра освітології та інноваційної педагогіки
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут публічного управління
та державної служби
Кафедра публічної політики
Інститут досліджень безпеки Європейського Союзу (Франція)
Гранадський університет (Іспанія)
Жешувський університет (Республіка Польща)
Університет третього віку в Громадкі (Республіка Польща)
Європейський інститут безперервної освіти (Словацька Республіка)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)
Університет імені Неджметтіна Ербакана (Туреччина)
Державний університет в Гуарапуаві (Бразилія)

Матеріали
VI Міжнародної науково-практичної конференції

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ
ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

20–21 травня 2022 року

Харків
2022

ББК 74.58+74.20+88.40+88.840

УДК 37.013.77:[378+373.5]

П86

Редакційна колегія:

Балацинова А. Д. – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Васильєва С. О. – д-р пед. наук, доцент, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Ворожбіт-Горбатюк В. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Кін О. М. – д-р пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Лупаренко С. Є. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Попова О. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Рогова Т. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Собченко Т. М. – д-р пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Ткачова Н. О. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Цапко А. М. – канд. пед. наук, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Відповідальність за зміст, стилістику, орфографію та пунктуацію статей несуть автори

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол №7 від 20.07.2022 року)*

Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 20–21 травня 2022 р.) / за ред. Боярської-Хоменко А. В., Попової О. В. ; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2022. 498 с.

У збірнику відображено психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої школи в умовах сучасних викликів. Він містить результати досліджень учених, викладачів, учителів, наукові пошуки докторантів, аспірантів, здобувачів вищої освіти з питань методології, історичного та компаративного дискурсу розвитку педагогічної науки; організаційних, дидактичних і методичних засад реалізації дистанційного та змішаного навчання; педагогічних засад інклюзивної освіти; інновацій в освіті; розвитку загальної і вищої освіти; освіти дорослих; цифрових трансформацій в публічному управлінні та адмініструванні.

Матеріали стануть у нагоді науковцям, докторантам, аспірантам, викладачам, здобувачам вищих закладів освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

Кіріленко О. Г., Соколова Є. В.	232
Досвід використання проєктного навчання під час формування «soft skills» бакалаврів з інженерії програмного забезпечення	
Коноваленко Д. О., Сьомін А. В., Сьоміна О. В.	235
Використання коучингу при викладанні дисциплін стоматологічного профілю	
Кладченко І. М.	239
Проблема методів навчання в умовах розвитку інноваційних процесів у освіті	
Лазарєв М. І., Лазарєва Т. А.	242
Формування професійних компетентностей у майбутніх фахівців харчової галузі в умовах дуального навчання	
Лебедева К. О.	245
Дидактичні можливості проєктної технології для формування іншомовної комунікативної компетентності студентів технічного закладу вищої освіти	
Лі Хайцзюань	248
Використання інтернет-ресурсів у підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва як педагогічна проблема	
Мартинюк І. М., Стаднічук О. М., Шматов Є. М.	252
Симуляційне навчання як засіб підвищення професійної компетенції співробітників різних служб швидкого реагування навичок	
Ткачов А. С., Кабанська О. С., Власова В. П.	255
До питання класифікації мультимедійних технологій навчання	
Чаркіна Т. І.	258
Формування медіаграмотності як нагальна потреба сучасності	
Шматько К. В., Ковічинська К. А.	262
Критичне мислення як науково-педагогічна проблема	

СЕКЦІЯ V ЗАГАЛЬНА І ВИЩА ОСВІТА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Беземчук Л. В., У Юе	265
Методи формування творчої самостійності майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами інтегрованого навчання	
Білик В. М., Макущенко А. О.	268
Розвиток емоційного інтелекту учнів 5–7 класів	
Борисенко Н. О.	272
Виховна місія Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди	
Власенко Я. В.	275
Формування економічної грамотності у здобувачів вищої освіти в системі взаємодії «ментор-менті»	

спеціальної музично-педагогічної літератури, опанування методів, на підставі чого студент відкриває для себе нові зв'язки та закономірності музичного мистецтва та його взаємодію з іншими видами мистецтва, отримує саморозвиток під час набуття досвіду навчально-пізнавальної діяльності професійного спрямування в умовах міждисциплінарної інтеграції навчальних предметів вищої освіти різного рівня.

Список використаних джерел

1. Беземчук Л. В. Викладання мистецьких дисциплін в умовах закладу вищої освіти: принцип міждисциплінарної координації. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки.* 2019. Вип. 1. С. 16–22.
2. Стріхар О. І. Основні принципи інтеграції в освітньому процесі навчання музичному мистецтву. *Наукові записки Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки.* Миколаїв, 2017. Вип. 157. С. 23–29.
3. Шпіца Р. І. Методика формування мистецьких знань учнів 7–8 класів. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. праць.* Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2017. №1 (56). С. 256–260.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНІВ 5–7 КЛАСІВ

Білик В. М.

кандидатка педагогічних наук, доцентка

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна

Макущенко А. О.

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна

У статті розглянуто стан емоційного інтелекту учнів п'ятого, шостого та сьомого класів школи. Зокрема розкрито важливість розвитку емоційного інтелекту, фази його історичного розвитку. Проведено тестування за Н. Холлом учнів 5–7 класів певного навчального закладу. Визначено мінімальні та максимальні результати і спільні показники розвитку емоційного інтелекту.

Ключові слова: емоційний інтелект, розвиток, учні, школа, тест Холла, EI.

The article considers the state of emotional quotient of fifth, sixth and seventh grade students. In particular, the importance of the development of emotional quotient, the phase of its historical development. N. Hall method was used for testing students of 5-7 grades. The minimum and maximum results and common indicators of EQ are also determined.

Key words: emotional intelligence, development, students, school, Hall test, EQ.

Гуманізація освіти передбачає не лише зміни взаємовідносин учителя й учня (педагогіка партнерства, особистісно-орієнтоване навчання тощо), а й розбудови їх на основі гуманних методів, що «спрямовані до серця дитини».

Сучасність потребує людей з високим рівнем розвитку емоційного інтелекту (*дали – EI*). Концепт EI як психологічне поняття є складним для розуміння, але з'ясування його суті дещо спростили дослідження Дж. Мейєра, П. Селовей та Д. Карузо (1990), що вперше дали визначення терміна «емоційний інтелект».

Емоційний інтелект, за тлумаченням сучасних учених, – це можливість зрозуміти, опрацювати, сприймати емоційну сферу та проявляти емпатію [5; 6].

Дослідження емоційного інтелекту в психології, за класифікацією Дж. Мейєра, проходило у п'ять періодів:

1. Дослідження емоцій та інтелекту окремо.
2. Дослідження когнітивних та емоційних взаємозв'язків.
3. Поява поняття «емоційний інтелект».
4. Популяризація поняття «емоційний інтелект».
5. Уточнення концепту емоційного інтелекту [4].

Згодом друком виходить праця Г. Гарднера «Множинність виявлення інтелекту» (1993), у якій удосконалюється сутнісне розуміння поняття EI, що розглядається з двох різних протиставних сторін – внутрішньо-особистісний та міжособистісний [1, с. 1–3.].

Багато вчених вивчали емоційний інтелект, його зв'язки, можливості та види, але саме розвиток емоційного інтелекту школярів, зокрема 5–7 класів було вивчено недостатньо.

Метою нашого дослідження було зробити короткий історичний екскурс про розвиток проблеми емоційного інтелекту, визначити рівень та стан EI учнів 5–7 класів, а також провести тестування школярів за тестом Н. Холлом та виробити рекомендації щодо використання методів підвищення EI.

Для дослідження було використано тестування за методикою, розробленою психологом Н. Холлом, який займався проблемами загальної психології, досліджуючи відчуття становища частин свого тіла щодо одне одного в просторі [3]. Означене тестування призначене для визначення здатності розуміти емоції та керувати емоційною сферою на основі прийняття рішень.

Указані показники EI можуть змінюватись протягом життя, тому через певний час його варто пройти повторно. Якщо рівень EI в людини високий або середній, то в такому разі простіше вибудовувати стосунки з людьми, а особистість з низьким рівнем EI, як правило, може відчувати дискомфорт у колективі, тому що недостатньо розуміє емоції інших людей.

У експериментальному дослідженні взяли учні 5–7 класів комунального закладу «Солоницівський ліцей № 2» Солоницівської селищної ради. Було проведено діагностику EI учнів за такими опорними характеристиками: соціальні навички, мотивація, емпатія, самосвідомість та саморегуляція. Вони є базовими критеріями, саме за ними складають оцінювальну шкалу за 30 питаннями, які поділені по 6.

Загальна кількість опитаних складає 85 осіб.

Розподіл за класами відбувався таким чином:

- п'ятий клас – 24 учня;
- шостий клас – 26 учнів;
- сьомий клас – 35 учнів.

Сьомий клас, у свою чергу, був поділений на підгрупи «А» та «Б»: до групи «А» належало 17 учнів, а до «Б» – 18.

Через ситуацію з поширенням нової хвилі SARS-CoV-2 навчальний заклад було переведено на дистанційне навчання, саме тому тестування проходило в режимі онлайн. За допомогою класних керівників досліджуваних класів, було поширено посилання на опитування та зібрано результати.

Для розподілу учнів за рівнем ЕІ було використано таку шкалу:

- до 60 – низький,
- від 70 до 120 – середній,
- від 120 до 180 – високий.

За даними дослідження в п'ятому класі було виявлено 13 учнів із високим та 11 із середнім рівнями ЕІ.

Із 26 осіб шостого класу 13 учнів мали високий і 13 учнів – середній рівень досліджуваної якості. Більшість дітей з середнім ЕІ мали показники вище 100 балів, як і у п'ятому класі.

7 «А» клас налічує 11 учнів із високим та 6 із середнім рівнем ЕІ, а в 7 «Б» класі – 16 з високим та 2 з середнім рівнями ЕІ.

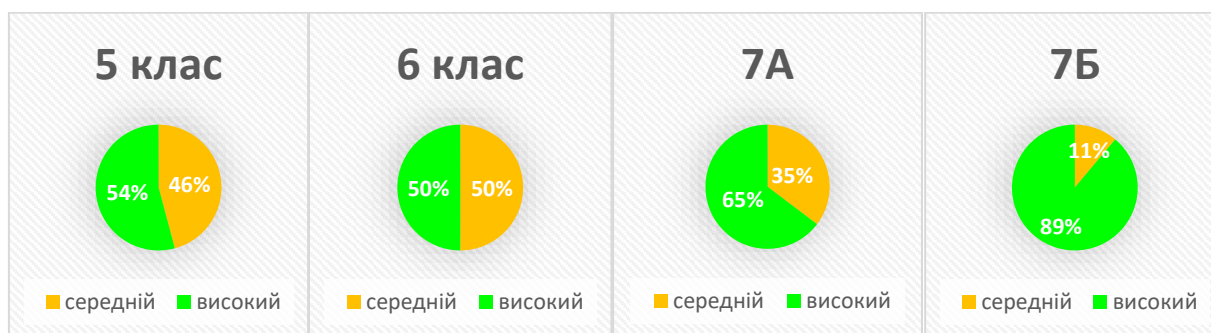

Рис. 1. Різниця результатів між класами (у %)

Також було зроблено обчислення, що до спільного (або командного) ЕІ.

5-й клас за кількістю мав максимально можливий показник балів – 4320, з яких було набрано 2977, що можна вважати вище середнього, у 6-у та обох 7-х класах також спостерігається спільний ЕІ (рівень вище середнього).

Показник шостого класу – 4680 балів, набраних – 3167.

7 «А» мав показник у 3060 балів, а 7 «Б» – 3240. За тою ж чергою вони набрали 2118 та 2360 балів.

Показник за балами виявився меншим порівняно з відсотками через те, що набрана кількість балів більшості осіб із високим рівнем ЕІ наближена до середнього.

На гістограмі чорним кольором позначено максимальна можлива кількість балів, для кожного класу, а зеленим дійсні показники спільного ЕІ.

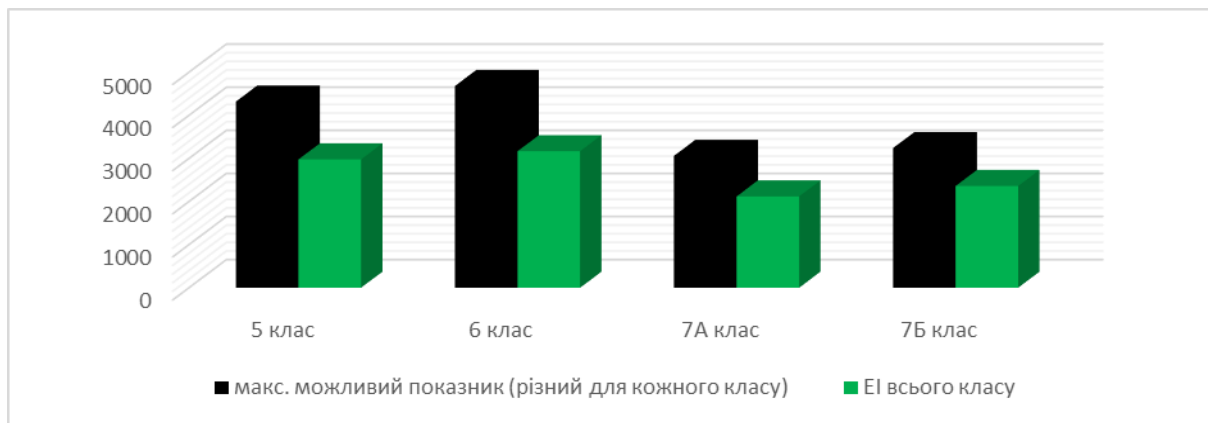

Рис. 2. Показники командного EI

Було також визначено критичні значення балів кожного учасника та виявлено, що найменший та найбільший рівні EI відносяться до п'ятого класу та складають 91 та 168 балів. Поряд з критичними точками вираховано середнє значення для кожного з класів (поєдновано: 124, 122, 125, 131).

Порівняння мінімальних та максимальних результатів тестування між учнями, позначене на діаграмі (рис. 3).

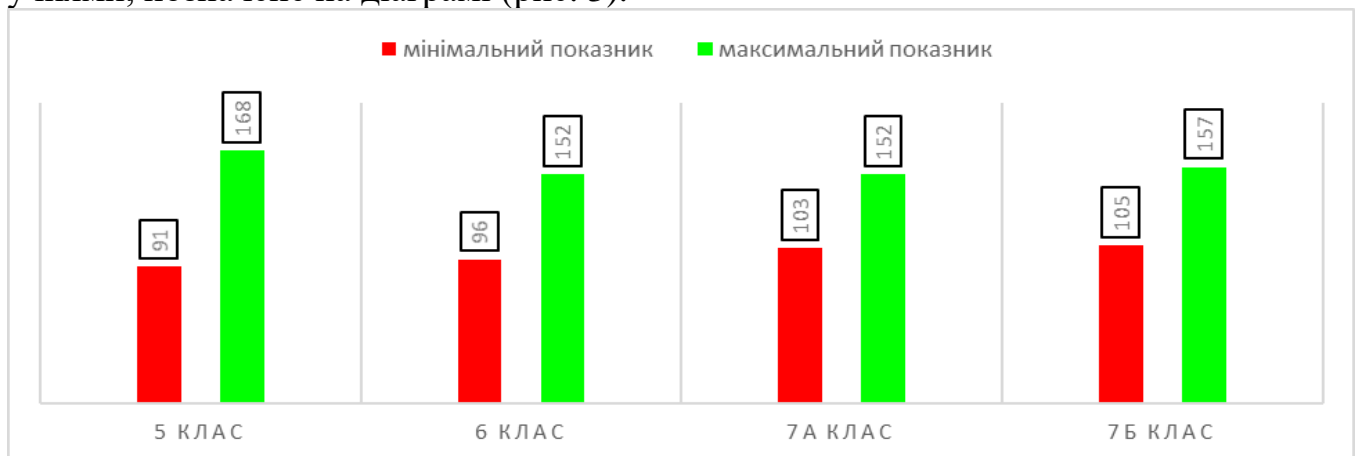

Рис. 3. Порівняння мінімальних та максимальних результатів кожного класу

За результатами дослідження дійшли таких висновків:

1. EI зростає з віком [5]. За тестуванням виявлено, що найбільша кількість учнів із високим рівнем EI, а також командним EI відносяться до обох підгруп сьомого класу (більше в 7 «А» класі).

2. Для учнів із низьким та середнім рівнями EI було порекомендовано більше проводити час з друзями, спілкуватися з однолітками, грати в розвивальні ігри («Упізнай за голосом», «Відгадай емоцію» тощо), ділитися з оточенням своїми емоціями кожен день, більше звертати увагу на те, як змінюється настрій особистий та інших людей протягом дня [2].

3. Визначено, що в усіх експериментальних класах немає учнів із EI низького рівня, 32 учня мали середній рівень EI, а 53 – високий. Мінімальна кількість набраних балів склала 91, що ж до максимальної, то вона нараховувала 168, що наближається до 180.

Список використаних джерел

1. Носенко Е. Л., Четверик-Бурчак А. Г. Теорія множинності проявів інтелекту Х. Гарднера. *Курс лекцій з дисципліни «Теорія емоційного інтелекту» із завданнями для самоконтролю*. Дніпропетровськ, 2016. 113 с. URL : <https://stom.tilimen.org/kurs-lekcij-z-vibirkovoyi-disciplini-teoriya-emocijnogo-intele.html?page=2>.
2. Топ-10 ігор для розвитку емоційного інтелекту. 4MAMAS. URL : <https://www.4mamas-club.com/porady/top-10-igor-dlya-rozvitku-emocijnogo-intelektu/>.
3. Холл Н. Тест емоційного інтелекту. URL : <https://psyttests.org/emotional/hall-run.html>
4. Cheniss C. Emotional Intelligence: What it is and Why it Matters. *Consortium for Research on Emotional Intelligence in Organizations*. 2000. URL : https://www.eiconsortium.org/reports/what_is_emotional_intelligence.html.
5. Gengler C. Social and emotional changes in teens. 2018. *University of Minnesota Extension*. URL: <https://extension.umn.edu/teen-development/social-and-emotional-changes-teens>.
6. Johnson G. Theories of Emotion. *Internet Encyclopedia of Philosophy*. URL : <https://iep.utm.edu/emotion/>.

ВИХОВНА МІСІЯ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ

Борисенко Н.О.

кандидатка педагогічних наук, доцентка

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна

У статті презентовано ключові напрями виховної роботи, які здійснює Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. Зазначено, що відповідно до Концепції виховної роботи університет здійснює системно роботу на основі партнерства за напрямками: формування громадянської активності здобувачів вищої освіти діяльність на засадах академічної доброчесності, загальної і професійної етики, долучення до охорони навколишнього середовища і розумного споживання, формування екологічного мислення, участь у творчих проєктах і заходах.

Ключові слова: виховна робота, концепція, партнерство, педагогічна освіта, університет.

The article presents the key areas of educational work carried out by H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. In particular, according to the Concept of educational work, the university provides systematic work on the basis of partnership in the following areas: formation of civil activity of applicants for higher education, understanding and activity based on academic integrity, general and